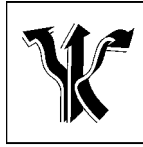

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ВВЕДЕННЯ В ТЕОЛОГІЮ”
(для магістрів)**

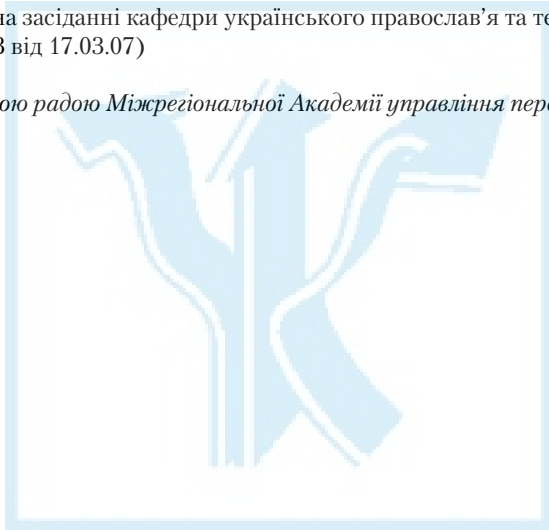
МАУП

Київ 2008

Підготовлено доцентом кафедри українського православ'я та теології
С. В. Коцаром

Затверджено на засіданні кафедри українського православ'я та теології
(протокол № 3 від 17.03.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Коцар С. В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Введення в теологію” (для магістрів). – К.: МАУП, 2008. – 16 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, зміст самостійної роботи студента з дисципліни “Введення в теологію”, теми для самостійного опрацювання, вказівки до виконання реферату, теми рефератів, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Упродовж багатьох поколінь богослов'я вважалося вершиною духовних знань, яких спромоглося досягти людство. Нині воно посідає провідне місце серед гуманітарних і філософських дисциплін у європейській системі вищої освіти. Однак вивчення цієї науки має суттєву особливість. Специфікою теології є те, що вона має два основних виміри: внутрішній — онтологічний і зовнішній — раціонально-схоластичний. Онтологічний вимір означає, що йдеться про здатність людського розуму на інтуїтивному, містичному рівні споглядати те, що належить до трансцендентного Божественного буття. Раціонально-схоластичний рівень передбачає, що робиться спроба на раціональному рівні систематично викласти основні істини Біблійного вчення про Бога, а також про Його ставлення до людини і до створеного Ним світу. Саме в такому сенсі можливо говорити про богослов'я як про науку.

Дисципліна “Введення в теологію” є ознайомлювальним курсом з християнської теології і не передбачає поглибленого вивчення основних догматів Церкви. Але оскільки в Україні історично Східне християнство, тобто Православ'я, суттєво вплинуло і далі впливає на формування релігійного світогляду та утвердження самотності українського народу, то основна увага приділятиметься вивченню православно-богословської традиції, в якій, починаючи з Апостолів і великих Отців Церкви, всебічно розкрито найважливіші біблійні істини Божественного Одкровення.

Самостійна робота студентів денної форми навчання складається з питань, що передбачені для самостійного опрацювання за кожною темою робочої навчальної програми, і підготовки до семінарських занять по кожній темі курсу. Самостійно опрацьовуються питання, за темами семінарських занять.

Самостійна робота студентів включає такі напрями:

1. Самостійне опрацювання окремих розділів тематичного плану.
2. Методичне забезпечення семінарської роботи студентів.
3. Теми рефератів з дисципліни “Введення в теологію”.
4. Питання для самоконтролю.

САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ ОКРЕМИХ РОЗДІЛІВ ТЕМАТИЧНОГО ПЛАНУ

**Змістовий модуль I. Головні принципи розкриття змісту
догматичних істин**

Тема 1. Попередні поняття щодо вивчення християнського богослов'я

Питання для самостійного опрацювання

1. Можливість і характер нашого пізнання про Бога.
2. Природний і надприродний шляхи богопізнання.
3. Моральні умови богопізнання.
4. Властивості догматів: теологічність, богоодкровенність, церковність, загальнообов'язковість.

Література: основна [9; 30];
додаткова [16; 19]

Тема 2. Християнське вчення про Бога

Питання для самостійного опрацювання

1. Аргументи, що підтверджують дійсність існування Божого: космологічний, онтологічний, моральний, антропологічний, історичний, релігійно-практичний.
2. Уявлення про Бога, що спотворюють його образ.
3. Єдність Бога як характерна ознака істинного поняття про Бога.

Література: основна [1; 3; 11; 26; 30];
додаткова [9; 16; 29]

Тема 3. Догмат про Пресвяту Трійцю – основа християнської релігії

Питання для самостійного опрацювання

1. Сутність християнського вчення про Святу Трійцю.
2. Аналогії Трійці в нашому світі.
3. Свідoctва Одкровення про троїчність Осіб у Богові.
4. Донікейський період в історії троїчного богослов'я.

Література: основна [1; 5; 19; 27; 28];
додаткова [11; 17]

Змістовий модуль II. Православне вчення про Бога як Промислителя світу

Тема 4. Християнська космологія

Питання для самостійного опрацювання

1. Сутність християнського вчення про походження світу.
2. Вічність Божественного замислу про створений ним світ.
3. Творчі Божественні ідеї, їх ставлення до самого Бога і до створеного ним світу.

Література: основна [7; 9; 13; 21; 29];
додаткова [10; 26; 31]

Тема 5. Біблійна антропологія та антропологія Отців східної патристики

Питання для самостійного опрацювання

1. Походження від Адама й Єви всього роду людського.
2. Склад людської природи: дихотомія і трихотомія.
3. Душа як самостійна субстанція, відмінна від тіла.
4. Властивості людської душі: духовність, розумність, свідомість, безсмертя, свобода.

Література: основна [7; 8; 18; 22];
додаткова [14; 23; 29]

Тема 6. Буття ангельського духовного світу

Питання для самостійного опрацювання

1. Ангели у Святому Письмі.
2. Властивості ангельської природи: духовність, безтілесність, безсмертя.
3. Ставлення ангелів до простору і часу.
4. Досконалість ангельської природи.

Література: основна [1; 9; 16];
додаткова [11; 30]

Змістовий модуль III. Про Бога Спасителя та Його відношення до роду людського

Тема 7. Вчення Церкви про Христа Спасителя. Православна сотеріологія

Питання для самостійного опрацювання

1. Предвічна рада Пресвятої Трійці про спасіння роду людського.
2. Відмінності Ісуса Христа від нас за людською природою.
3. Православне вчення про Особу Відкупителя.
4. Таємниця поєднання двох природ в особі Ісуса Христа.

Література: основна [9; 12; 25];
додаткова [10; 15; 19]

Тема 8. Православна еклезіологія

Питання для самостійного опрацювання

1. Церква як знаряддя, через яке Господь вершить наше спасіння.
2. Основні біблійні образи Церкви.
3. Науково-богословські спроби визначити, що таке Церква.
4. Мета і призначення Церкви.
5. Церква — посередниця у справі спасіння людини.

Література: основна [1; 11; 16; 24];
додаткова [6; 17; 31]

Тема 9. Поняття про таїнства як засоби освячення людини

Питання для самостійного опрацювання

1. Таїнства в церковній практиці.
2. Таїнство хрещення та його місце серед інших таїнств.
3. Євхаристія як таїнство таїнств.
4. Значення та смисл слова “таїнство”.

Література: основна [11; 22; 30];
додаткова [16; 17]

Тема 10. Християнська есхатологія

Питання для самостійного опрацювання

1. Тілесна смерть і безсмертя людської душі.

2. Доля кожної людини після її смерті.
3. Стан душі праведників і грішників після індивідуального суду.

Література: основна [4; 8; 16; 23; 31];
додаткова [9; 19; 24]

**МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЕМІНАРСЬКОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ВВЕДЕННЯ В ТЕОЛОГІЮ”**

Плани семінарських занять

***Семінар 1. Ключові поняття, що допомагають з'ясувати
природу богослов'я***

1. Джерела християнського віровчення: Святе Письмо і Святий Переказ.
2. Поняття Святого Переказу в сучасному православному богослов'ї.
3. Богонатхненність Святого Письма.
4. Канон книг Святого Письма.

Література [9; 16; 19; 30]

***Семінар 2. Поняття про апофатичні та катафатичні
властивості Божі***

1. Непізнанність Божественної сутності.
2. Можливість пізнання Бога за його діяннями.
3. Нетворний характер Божественних енергій.
4. Об'єктивне значення властивостей Божих.

Література [1; 3; 9; 11; 16; 26; 29; 30]

***Семінар 3. Віра давньої Церкви в троїчність
Божества***

1. Віра у Божественних Осіб за їх іпостасними властивостями.
2. Троїчність Божественних Осіб і категорія числа (кількості).
3. Єдиносутність Осіб Пресвятої Трійці.
4. Вчення Плотіна про три іпостасі та християнська тріадологія.
5. Незбагненність догмата про Святу Трійцю.

Література [1; 5; 11; 17; 19; 27; 28]

Семінар 4. Участь Осіб Пресвятої Трійці в ділі творіння

1. Мотиви і мета творіння.
2. Дії Промислу Божого: збереження світу, підтримка всього існуючого в бутті, управління світом.
3. Предмети Божественного Промислу та його види.
4. Поняття про Промисл Божий.
5. Можливість пізнання людиною таємниць Промислу Божого.

Література [7; 9; 10; 13; 21; 26; 29; 31]

Семінар 5. Людина – вінець творіння

1. Образ і подoba Божа в людині.
2. Схильність людської природи до гріхопадіння.
3. Піклування Боже про людину до гріхопадіння та його необхідність.
4. Гріхопадіння перших людей, моральні та фізичні наслідки.
5. Втрата Царства Божого як найтяжчий наслідок гріхопадіння.

Література [7; 8; 14; 18; 22; 23; 29]

Семінар 6. Створення ангелів Богом

1. Ставлення ангелів до простору і часу.
2. Природа ангелів.
3. Падіння ангелів темряви і місце їх перебування.

Література [1; 9; 11; 16; 30]

Семінар 7. Вчення Церкви про Христа Спасителя

1. Свідчення Одкровення про те, що Христос є істинна людина і істинний Бог.
2. Хибні погляди щодо людської природи Ісуса Христа.
3. Поняття про Відкуплення у світлі Святого Письма.
4. Значення віри і добрих вчинків у ділі нашого спасіння.

Література [9; 10; 12; 15; 19; 25]

Семінар 8. Заснування Церкви Господом Ісусом Христом. Мета і призначення Церкви

1. Христологічний і пневматологічний аспекти Церкви.
2. Суттєві (онтологічні) властивості Церкви Христової.
3. Союз між Церквою земною та Церквою небесною.

Література [1; 6; 11; 16; 17; 24; 31]

Семінар 9. Таїнства в церковній практиці

1. Боговстановленість, видима та невидима сторони таїнства хрещення.
2. Образ перебування Господа Ісуса Христа у Святих Дарах.
3. Божественна Євхаристія як безкровна жертва.
4. Таїнства маслосвяття, покаяння, священства, шлюбу, їх богословський зміст і символіка.

Література [11; 16; 17; 22; 30]

Семінар 10. Апокаліпсис

1. Муки грішників і блаженний стан праведників після Страшного Суду.
2. Антихрист і час його пришестя.
3. Невизначеність часу Другого пришестя.
4. Тілесна смерть і безсмертя людської душі.

Література [4; 8; 9; 16; 19; 23; 24; 31]

ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Написання реферату має метою поглиблене вивчення окремих тем курсу “Введення в теологію” та набуття навичок з обґрунтованого викладення матеріалу, коли поєднується вимога повного розкриття теми та обмеженість обсягу викладення. Реферат виконується на основі рекомендованих літературних джерел та іншої літератури за темою реферату. Реферат, обсягом 15–20, сторінок, повинен містити список використаної літератури та посилання на неї по тексту. Використання періодичної літератури підвищує якість виконаної роботи.

ОРИЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТИВ з дисципліни “ВВЕДЕННЯ В ТЕОЛОГІЮ”

1. Християнське осмислення істотних властивостей терміна “богослов’я”.
2. Виникнення терміна “іпостась”, його вживання у філософії, Священному Писанні і християнському богослов’ї.

3. Святоотцівська термінологія особистих властивостей Божих.
4. Мета втілення Сина Божого.
5. Спількування властивостей Божих і людських в особі Боголюдини.
6. Повнота сприйняття людської природи в Синові Божому.
7. Історія догматичних рухів після Вселенських соборів.
8. Поява монофізитства.
9. Наслідок Халкидонського Христологічного догмата (Боголюдська природа Церкви; затвердження православного антропологічного учення).
10. Сутність спокутування за ученням Священного Писання Старого і Нового Завіту.
11. Історичний факт воскресіння Христа.
12. Тринітарне значення воскресіння Христа.
13. Екклезіологічний аспект воскресіння.
14. Сотеріологічне значення воскресіння Сина Божого.
15. Сутність нового буття у Христі.
16. Визначення іпостасности осіб Святої Трійці.
17. Відношення Отця до Святого Духу.
18. Погляд святих отців на Filioque i per Filium.
19. Вчення Католицької Церкви про вихід Святого Духу від Отця і Сина.
20. Вчення про Логос у світлі Христологічного догмата.
21. Властивості догматів.
22. Спроби побудови догматичних систем в історії християнської думки.
23. Причини появи догматів.
24. Апофатичні властивості Божі.
25. Катафатичні властивості Божі.
26. Космологічний, телеологічний, онтологічний аргументи на користь буття Божого.
27. Моральний, антропологічний, історичний аргументи на користь існування Божого.
28. Православне вчення про Особу Відкупителя.
29. Біблійні і Святоотецькі образи Відкуплення.
30. Церква як боголюдський організм.
31. Церква — єдина, свята, соборна й апостольська. Значення цих онтологічних властивостей.

32. Три ступені священства і апостольство як особливе служіння в Церкві.
33. Союз між Церквою земною і Церквою небесною.
34. Поняття про таїнства Церкви.
35. Таїнство Євхаристії.
36. Таїнство Хрещення і Миропомазання.
37. Таїнство покаяння.
38. Таїнство шлюбу.
39. Таїнство священства.
40. Тілесна смерть і безсмертя душі.
41. Блаженство праведників і муки грішників після Страшного Суду.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Походження терміна “богослов’я”. Природа богослов’я.
2. Властивості догматів.
3. Спроби побудови догматичних систем в історії християнської думки.
4. Причини появи догматів.
5. Святе Письмо та Святий Переказ як джерела християнського віровчення.
6. Богонатхненність Святого Письма.
7. Ім’я, з яким відкрився Господь Мойсею. Значення цього імені.
8. Апофатичні властивості Божі.
9. Катафатичні властивості Божі.
10. Космологічний, телеологічний, онтологічний аргументи на користь буття Божого.
11. Моральний, антропологічний, історичний аргументи на користь існування Божого.
12. Біблійні антропоморфізми.
13. Основні положення вчення про Триєдиного Бога.
14. Аналогії Пресвятої Трійці у світі.
15. Доктрина Арія.
16. Іпостасні властивості Божественних Осіб.
17. Троїчність Божественних Осіб і категорія числа (кількості).
18. Вчення Плотіна про три іпостасі.

19. Дуалізм.
20. Деїзм.
21. Пантеїзм.
22. Християнське вчення про створення світу “із нічого”.
23. Мотиви і мета творіння.
24. Хибні вчення про Промисл Божий.
25. Преадамізм і полігенізм.
26. Схильність людської природи до гріхопадіння.
27. Відмінність душі людської від душ тварин.
28. Образ і подоба Бога в людині.
29. Первородний гріх.
30. Три основні погляди на походження людської душі.
31. Склад людської природи: дихотомія, трихотомія.
32. Ангели в Священному Писанні.
33. Небесна ієрархія.
34. Досконалість ангельської природи.
35. Падіння ангелів темряви і місце їх перебування.
36. Ставлення ангелів до простору і часу.
37. Таїнство Відкуплення.
38. Православне вчення про Особу Відкупителя.
39. Теорії відкуплення: юридична, моральна, органічна.
40. Біблійні і святоотецькі образи Відкуплення.
41. Складові Відкуплення.
42. Чудеса Спасителя.
43. Церква як боголюдський організм.
44. Церква — єдина, свята, соборна й апостольська. Значення цих онтологічних властивостей.
45. Три ступені священства і апостольство як особливе служіння в Церкві.
46. Союз між Церквою земною і Церквою небесною.
47. Почитання святих.
48. Молитви за померлих.
49. Поняття про таїнства Церкви.
50. Таїнство Євхаристії.
51. Таїнство Хрещення і Миропомазання.
52. Таїнство покаяння.
53. Таїнство шлюбу.
54. Таїнство священства.

55. Тілесна смерть і безсмертя душі.
56. Ознаки Другого пришествя.
57. Уявлення про Антихриста у світлі Святого Письма та Святого Переказу.
58. Страшний Суд.
59. Апокатастазис.
60. Блаженство праведників і муки грішників після Страшного Суду.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Алптий (Кастальский-Бороздин), архим., Исаяя (Белов), архим.* Догматическое богословие: Курс лекций. — Свято-Троицкая Сергиева лавра, 1994.
2. *Амеросий (Погодин), архим.* Святой Марк Эфесский и Флорентийская уния. — М, 1994.
3. *Василенко Л. И.* Краткий религиозно-философский словарь. — М.: Истина и жизнь, 2000.
4. *Василидис Н.* Таинство смерти. — Свято-Троицкая Сергиева лавра, 1998.
5. *Вестель Ю.* Проблема онтологии личности в связи с происхождением термина ΥΠΟΣΤΑΣΙΣ (Синописис). — 2002. — № 4–5. — С. 165–226.
6. *Владимир (Сабодан), Митрополит Киевский и всея Украины.* Экклезиология в отечественном богословии. — К., 1997.
7. *Владимирский Ф. С.* Отношение космологических и антропологических воззрений Немезия к патриотической литературе и влияние его на последующих писателей // Немезий Эмесский. О природе человека. — М., 1998.
8. *Григорий Нисский. Свт.* Об устройении человека / Пер., прим. и послесловие В. М. Лурье. — СПб.: Аксиома; Мифрил, 1995.
9. *Давыденков О., иерей.* Догматическое богословие: Курс лекций: В 3 ч. — М., 1997.
10. *Епифанович С. Л.* Преподобный Максим Исповедник и византийское богословие. — М.: Мартис, 1996.

11. *Закон Божий*, составленный по Священному Писанию и изречениям Святых Отцов, как практическое руководство к духовной жизни. — М.: Сретенский монастырь; Новая кн.; Ковчег, 2000.
12. *Зарин С. М.* Аскетизм по православно-христианскому учению. — М., 1996.
13. *Зеньковский В. В.* Основы христианской философии. — М.: Канон, 1996.
14. *Иванов Н., прот.* И сказал Бог, Библейская онтология и библейская антропология. Опыт толкования книги Бытия (гл. 1–5). — Клин, 1999.
15. *Иванов П., свящ., Давыденков О., свящ., Калашов С. Х.* Христианство и религии мира. — М.: Про-Пресс, 2000.
16. *Иларион (Алфеев), иеромонах.* Таинство веры. Введение в православное догматическое богословие. — М.: Изд-во Братства Святителя Тихона, 1996.
17. *Каллист (Уэр). еп.* Православная Церковь. — М., 2001.
18. *Киприан (Керн), архим.* Антропология св. Григория Паламы. — М., 1996.
19. *Лосский В. Н.* Очерк мистического богословия Восточной Церкви. Догматическое богословие. — М., 1991.

Додаткова

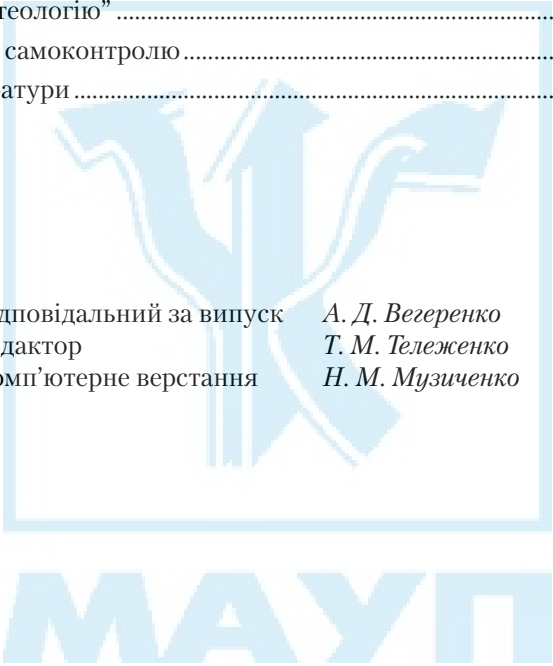
20. *Макарий (Оксиюк), митр.* Эсхатология св. Григория Нисского. — М., 1999.
21. *Малков П. Ю.* Под Главою — Христом. — М., 2000.
22. *Мейендорф И., прот.* Византийское богословие: Исторические направления и вероучение. — М., 2001.
23. *Мейендорф И., прот.* Введение в святоотеческое богословие. — Клин, 2001.
24. *Мейендорф И., прот.* Жизнь и труды св. Григория Паламы: Введение в изучение. — СПб., 1997.
25. *Мейендорф И., прот.* Иисус Христос в восточном православном богословии. — М., 2000.
26. *Осипов А. И.* Путь разума в поисках истины. — М., 1999.
27. *Ситников А. В.* Философия Плотина и традиция христианской патристики. — СПб.: Алтейя, 2001.
28. *Спаский А.* История догматических движений в эпоху Вселенских соборов. — Сергиев Посад, 1914.

29. *Фиолетов Н. Н.* Очерки христианской апологетики. — Клин, 2000.
30. *Христианство: Энциклопедический словарь: В 3 т.* — М.: Большая Рос. энцикл., 1995.
31. *Яннарас Х.* Вера Церкви. — М., 1992.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Самостійне опрацювання окремих розділів тематичного плану	4
Методичне забезпечення семінарської роботи студентів з дисципліни “Введення в теологію”	7
Вказівки до написання реферату	9
Орієнтовна тематика рефератів з дисципліни “Введення в теологію”	9
Питання для самоконтролю	11
Список літератури	13

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *Т. М. Тележенко*
Комп'ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

Зам. № ВКЦ-3175

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП